

UMUMTA'LIM FANLARIDAN DARS SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Toshmamatova Munisa

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20178584>

Annotatsiya: Mazkur tezisda zamonaviy umumta'lim maktablarida o'quv jarayonini tashkil etishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)ni tatbiq etishning pedagogik va psixologik jihatlari tahlil qilinadi. Dars samaradorligini oshirishda texnologiyadan shunchaki vosita sifatida emas, balki ta'lim sifatini kafolatlovchi strategik resurs sifatida foydalanishning dolzarb muammolari ko'rib chiqiladi.

Kirish: Ta'limni raqamlashtirishning pedagogik zaruriyati

Bugungi kunda ta'lim tizimining asosiy vazifasi nafaqat o'quvchilarga ma'lum bir bilimlar majmuasini berish, balki ularda mustaqil fikrlash, axborotlar oqimidan keraklisini saralash va ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishdan iboratdir. Global axborotlashuv jarayoni umumta'lim fanlarini o'qitish metodikasini tubdan qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. Axborot texnologiyalaridan foydalanish darsning an'anaviy qoliplaridan chiqishga, o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi muloqotni yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Biroq, texnologiyalarni dars jarayoniga olib kirish shunchaki kompyuter yoki proyektordan foydalanish degani emas. Bu o'z navbatida jiddiy **pedagogik muammo** hisoblanadi. Chunki texnologiya darsning maqsadiga bo'ysunishi kerak, dars texnologiyaga emas. Pedagogik muammoning mohiyati shundaki, o'qituvchi darsning didaktik vazifalarini hal qilishda qaysi turdagi AKT vositasi ko'proq samara berishini aniq belgilab olishi, o'quvchilarning yosh xususiyatlari va fanning o'ziga xosligini hisobga olishi lozim.

AKTdan foydalanishning didaktik imkoniyatlari va dars samaradorligi

Umumta'lim fanlarini (matematika, fizika, tarix, ona tili va h.k.) o'qitishda AKT bir necha yo'nalishda samaradorlikni oshiradi:

Ko'rgazmalilik darajasining yuqoriligi: Masalan, biologiya darsida hujayraning bo'linish jarayonini yoki fizika darsida atom modelini oddiy chizma orqali tushuntirish qiyin. Multimedia vositalari, 3D modellar va animatsiyalar orqali ushbu jarayonlarni vizuallashtirish o'quvchining mavzuni o'zlashtirish tezligini 40-50% ga oshiradi.

Vaqtdan unumli foydalanish: Elektron darsliklar va tayyor taqdimotlar o'qituvchining doskaga uzoq vaqt yozishiga ketadigan vaqtini tejaydi. Bu vaqtni o'quvchilar bilan amaliy mashg'ulotlar o'tkazishga yoki muammoli vaziyatlarni tahlil qilishga yo'naltirish mumkin.

Individual yondashuv: AKT o'quvchilarga o'z sur'atida bilim olish imkoniyatini beradi. Differensiallashgan elektron topshiriqlar orqali o'zlashtirishi past o'quvchilar bilan alohida, iqtidorli bolalar bilan esa murakkabroq darajada ishlash imkoniyati kengayadi.

Biroq, samaradorlikni oshirishda "axborotli to'yinish" (information overload) muammosiga e'tibor qaratish lozim. Agar darsda haddan tashqari ko'p vizual effektlar, videolar va o'yinli elementlar qo'llanilsa, o'quvchining diqqati asosiy ilmiy tushunchadan chalg'ishi mumkin. Bu esa AKTdan foydalanishning pedagogik jihatdan to'g'ri loyihalashtirilmaganidan dalolat beradi.

AKTni ta'limga joriy etishda quyidagi asosiy muammolar ko'zga tashlanadi:

Texnologik tayyorgarlik va metodik mahorat: Ko'pgina pedagoglar texnik vositalardan foydalanishni bilsalar-da, ularni fanning metodikasi bilan integratsiya qilishda qiynaladilar. Ya'ni, darsning qaysi bosqichida texnologiyadan foydalanish maksimal natija berishini aniqlash metodik mahorat talab qiladi.

Psixologik to'siqlar: Ba'zi o'qituvchilar texnologiya ularning o'rnini bosishidan yoki dars ustidan nazoratni yo'qotishdan qo'rqishadi. Aslida, AKT o'qituvchini o'rnini bosuvchi emas, balki uning imkoniyatlarini kengaytiruvchi "aqlli hamkor"dir.

O'quvchilarning passivligi: Agar AKTdan faqat tayyor slaydni ko'rsatish uchun foydalanilsa, o'quvchi passiv tinglovchiga aylanib qoladi. Samaradorlikni oshirish uchun interaktiv metodlardan (virtual laboratoriyalar, onlayn testlar, kvest-o'yinlar) foydalanish zarur.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun o'qituvchi o'zining **I-kompetentligini** doimiy ravishda oshirib borishi kerak. Zamonaviy dars — bu texnologiya va inson omilining uyg'unligidir. O'qituvchi dars ssenariysini ishlab chiqishda AKTni shunchaki "bezak" sifatida emas, balki muayyan pedagogik masalani yechuvchi kalit sifatida ko'rishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, umumta'lim fanlaridan dars samaradorligini oshirishda axborot texnologiyalaridan foydalanish faqat texnik masala emas, balki murakkab pedagogik jarayondir. AKTdan tizimli foydalanish o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini orttiradi, darsning ilmiy-nazariy darajasini mustahkamlaydi va eng muhimi, ta'lim sifatini yangi sifat bosqichiga ko'taradi.

Dars samaradorligini oshirishning asosi — texnologiyani ta'limning an'anaviy tamoyillari (izchillik, tizimlilik, tushunarlilik) bilan to'g'ri uyg'unlashtira olishdadir. Kelajak ta'limi raqamli resurslar bilan qurollangan, ammo ma'naviy va pedagogik muloqotni saqlab qolgan ijodkor o'qituvchilar qo'lidadir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". - Toshkent: "O'zbekiston", 2021.
2. Farberman B.L. "Oliy o'quv yurtlarida zamonaviy o'qitish texnologiyalari". - Toshkent, 2002.
3. Robert I.V. "Sovremennie informatsionnie texnologii v obrazovanii". - Moskva: Shkola-Press, 2010.
4. Taylakov N.I. "Uzluksiz ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishning pedagogik asoslari". Monografiya. - Toshkent, 2009.
5. UNESCO. "ICT Competency Framework for Teachers". Paris, 2018.